

Nader ecologisch onderzoek

Centrumontwikkeling Hoornaar

Rapportnummer: 20180230/rap02
Status rapport: versie 1
Datum rapport: 17 augustus 2018

Auteur: P.I. (Pim) Godschalk
Projectleider: P.I. (Pim) Godschalk
Kwaliteitscontrole: E. (Esther) Schiedon

Opdrachtgever: ADCIM B.V.
t.a.v. de heer M. Collé
Rembrandtlaan 650
3362 AW Sliedrecht

Dit rapport is digitaal gegenereerd en derhalve niet voorzien van een handtekening. De inhoud van de rapportage is aantoonbaar gecontroleerd en vrijgegeven.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel	1
1.3 Kwaliteitsborging	1
1.4 Leeswijzer	1
2 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE	2
2.1 Beschrijving huidige situatie	2
2.2 Werkzaamheden en toekomstige situatie	3
3 METHODE.....	4
3.1 Veldbezoeken	4
3.2 Verantwoording onderzoeksinspanning.....	5
4 RESULTATEN EN EFFECTANALYSE	7
4.1 Grote modderkruiper	7
4.2 Amfibieën	7
4.3 Ongewervelden	7
4.4 Conclusie voorkomen beschermde soorten	8
5 MAATREGELEN EN ZORGPLICHT	9

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De Gemeente Giessenlanden heeft het voornemen om het centrum van Hoornaar te herontwikkelen. Om te bepalen of de voorgenen plannen (mogelijk) leiden tot een overtreding van de vigerende natuurwetgeving, is een quickscan Wet natuurbescherming uitgevoerd (zie rapportage met kenmerk 20180230/rap01, versie 2, d.d. 21 maart 2018). Uit de quickscan is gebleken dat negatieve effecten op de rugstreeppad, heikikker, grote modderkruiper en platte schijfhoren op voorhand niet zijn uit te sluiten. Daarom is nader onderzoek uitgevoerd naar deze soort(groep)en om aanwezigheid vast te stellen of uit te sluiten. Op basis van de resultaten van dit nader onderzoek kunnen definitieve conclusies worden getrokken over de mogelijke effecten van het planvoornemen op beschermde diersoorten.

1.2 Doel

De doelstelling van het onderzoek is geformuleerd in onderstaande onderzoeksvragen:

- Komen de rugstreeppad, heikikker, grote modderkruiper en platte schijfhoren voor in het plangebied en welke functie heeft dit voor de genoemde soorten?
- Wat is de omvang en duurzame staat van instandhouding van de populatie(s) die bij de ingreep betrokken zijn?
- Wat zijn de effecten van de voorgenen werkzaamheden op beschermde soorten, die (mogelijk) gebruik maken van het plangebied?
- Welke maatregelen dienen te worden uitgevoerd om negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen of te beperken?
- Is het noodzakelijk om voor de voorgenen werkzaamheden een ontheffing op de Wet natuurbescherming aan te vragen?

1.3 Kwaliteitsborging

De werkzaamheden zijn uitgevoerd door ervaren ecologen van ATKB. De ecologen voldoen aan de definitie die Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) hanteert van een ter zake kundige voor het opstellen van toetsingen aan de Wnb. Daarnaast is ATKB aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); een brancheorganisatie voor groene adviesbureaus.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is een beschrijving van het plangebied weergegeven en de uit te voeren werkzaamheden zijn hier benoemd. In hoofdstuk 3 wordt de methode van het nader onderzoek omschreven, waarna in hoofdstuk 4 de resultaten worden weergegeven en eventuele effecten op beschermde soorten worden benoemd. In het afsluitende hoofdstuk 5 worden nog enkele maatregelen in het kader van de zorgplicht benoemd.

2 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 Beschrijving huidige situatie

Het plangebied bevat wegen, drie bruggen en twee parkeerplaatsen die verhard zijn met zowel straatstenen als asfalt. Daarnaast bevat het plangebied onverharde onderdelen (zie voor een overzicht figuur 2-1). Binnen de onverharde onderdelen bevinden zich delen van watergangen, een poel, grasland, struwelen en bomen.

De watergangen bevatten voor een groot deel houten beschoeiing en er is weinig tot geen oevervegetatie aanwezig. Daar waar de beschoeiing ontbreekt is het oevertalud ca. 45%. De watergangen stromen niet tot (hooguit) zwak en hebben een diepte van maximaal 0,5 meter. De watergangen hebben een gemiddelde breedte van 3-4 meter.

De poel is niet beschoeid, bevat een oevertalud van ca. 20-30% en is verbonden met de watergang langs de Lage Giessen. De oevers van de poel zijn volledig begroeid met riet en de poel zelf is grotendeels dichtgegroeid met krabbenscheer.

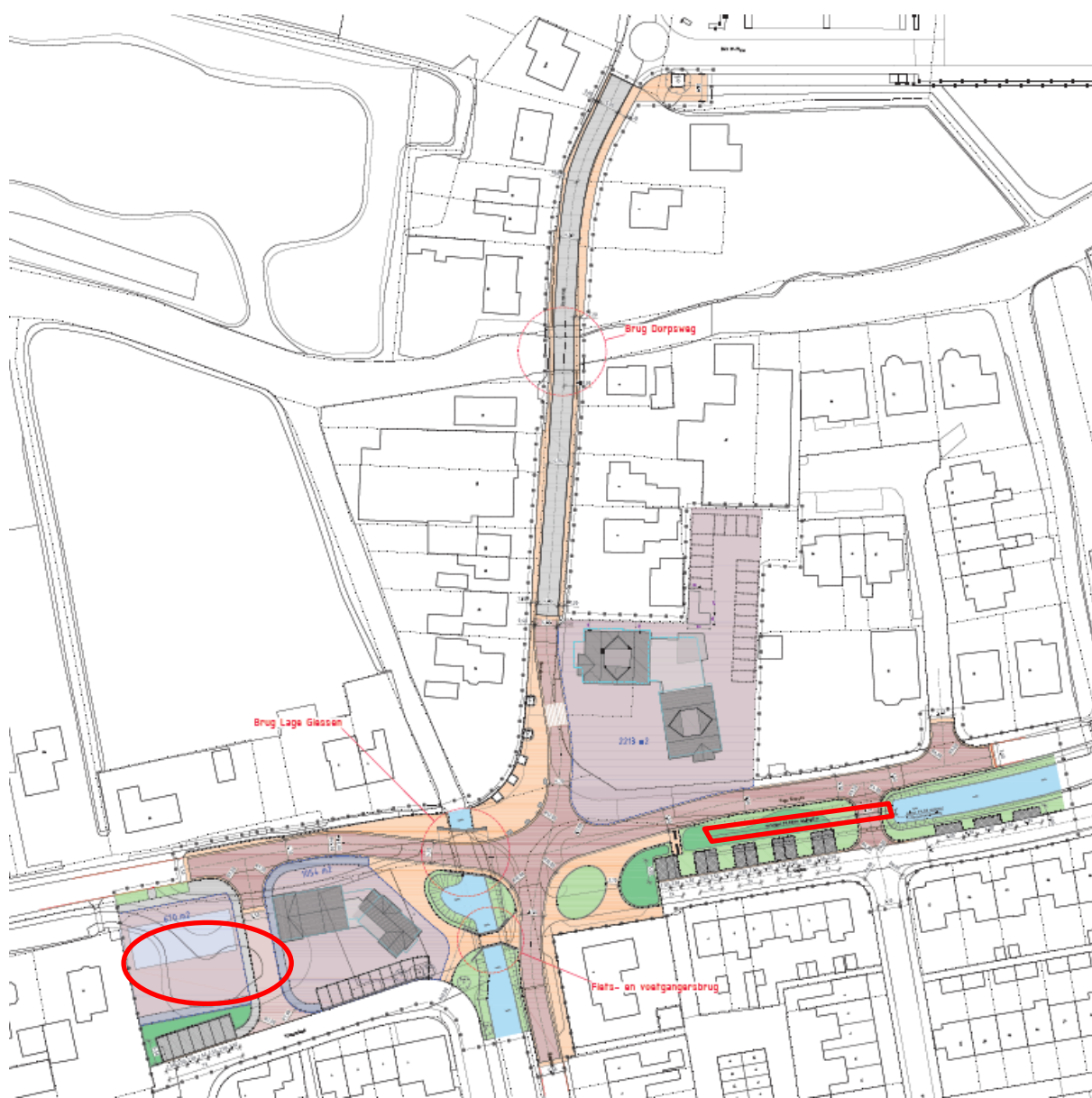
Het grasland is een aaneengesloten onderdeel naast de kruising in Hoornaar. Binnen dit perceel is ook een laurierkershaag en een zandhoop aanwezig. In de quickscanrapportage zijn foto's opgenomen van de situatie ten tijde van de quickscan. In hoofdstuk 4 zijn nog enkele foto's uit de zomerperiode opgenomen.

Figuur 2-1. Globale ligging plangebied (rood omlijnd). Bron ondergrond: Google Maps.

2.2 Werkzaamheden en toekomstige situatie

Bij de centrumontwikkeling wordt de kruising van Hoornaar opnieuw ingericht, worden drie oude bruggen vervangen en worden twee appartementencomplexen en vijf rijwoningen gerealiseerd. Ten behoeve van de werkzaamheden wordt bij realisatie van de nieuwe bruggen per brug een tijdelijke bouwkuip met stalen damwand gecreëerd en de watergang opgeschoond. Het aanwezige slib wordt daarbij afgevoerd. Verder wordt ten behoeve van de werkzaamheden de poel gedempt en een deel van een bestaande watergang gedempt (zie rood omlijnd in figuur 2-2). Conflicterende bomen worden gekapt en bestaande groenstroken verwijderd ten gunste van de toekomstige bebouwing (zie voor een overzicht figuur 2-2). De werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd.

Figuur 2-2. Inrichtingsplan voorgenoemen ontwikkeling. Rood omlijnd te dempen huidige poel en deel bestaande watergang.

3 METHODE

3.1 Veldbezoeken

De quickscan is uitgevoerd in de winterperiode, zodat het waarnemen van beschermde soorten niet mogelijk was. Voor het nader onderzoek zijn in totaal 6 veldbezoeken uitgevoerd, waarbij het onderzoek naar sommige soorten is gecombineerd. In tabel 3-1 is een overzicht weergegeven van alle uitvoeringsdata en voor welke soort het onderzoek bedoeld is.

Tabel 3-1. Overzicht uitgevoerde veldbezoeken en doelsoorten.

Bezoek	Datum	Soort	Tijd (van-tot)	Temp. (° C)	Wind (Bft)	Weer en bewolking
1	18 april 2018	Heikikker (eiklomp), rugstreeppad (koren)	20:30-21:35	19	1	Droog, onbewolkt
2	29 mei 2018	Rugstreeppad (koren)	21:45-22:45	22	2	Droog, 5/8 bewolking
3	7 juni 2018	Grote modderkruiper en larven heikikker / rugstreeppad	9:30-11:15	22.4	2	Droog, 4/8 bewolking
4	10 juli 2018	Platte schijfhoren, grote modderkruiper, heikikker en rugstreeppad (juvenielen en adulten)	overdag	18	4	Droog, 6/8 bewolking
5	8 augustus 2018	Rugstreeppad (koren), heikikker (juvenielen/adulten)	20.45-23.15	20	2	Droog, 4/8 bewolkt, (nacht ervoor geregend).

Veldbezoek 1

Hierbij is gezocht naar eiklomp van heikikker en is geluisterd naar kooractiviteit van de rugstreeppad. Het was een van de eerste warme avonden en daarmee geschikt weer voor de rugstreeppad.

Veldbezoek 2

Avondbezoek waarbij is geluisterd naar kooractiviteit van de rugstreeppad.

Veldbezoek 3

Bij dit veldbezoek heeft met een schepnet monsternamen plaatsgevonden in alle watergangen voor de grote modderkruiper en is daarbij tevens gelet op larven van heikikker en rugstreeppad (bij de poel). Tevens zijn libellenlarven in de poel waargenomen en gedetermineerd (in verband met mogelijke geschiktheid poel voor de groene glazenmaker vanwege aanwezigheid krabbenscheer).

Veldbezoek 4

Bij dit veldbezoek zijn met een schepnet monsters van waterplanten genomen, waarna deze zijn geroerd in een ton met water en gezeefd. Van de vrijgekomen slakken zijn monsters verzameld van schijfhoren (alle soorten die lijken op de platte schijfhoren) voor determinatie op kantoor. Bij het scheppen is tegelijk ook (weer) gekeken naar de aanwezigheid van grote modderkruiper, larven van de rugstreeppad en is gekeken of er juveniele heikikkers en rugstreeppadden op het land actief waren.

Veldbezoek 5

Bij het laatste veldbezoek is gelet op activiteit van juveniele en adulte amfibieën, zowel op het land als roepend (rugstreeppad).

3.2 Verantwoording onderzoeksinspanning

Grote modderkruiper

Voor de grote modderkruiper is in het soortprotocol van het NGB opgenomen dat 1 bezoek nodig is. Wel wordt daarbij uitgegaan van een bemonstering met elektrovisserij. Dit is niet uitgevoerd, omdat daarvoor 2 medewerkers benodigd zijn en deze ten tijde van het veldbezoek niet beschikbaar waren. Omdat met name de (qua omvang beperkte) poel potentieel geschikt is (ondiep, verlandingsvegetatie) is een intensieve schepnetbemonstering voldoende om aan- of afwezigheid aan te tonen. Er is bovendien tweemaal met een schepnet onderzoek gedaan in bij bezoek 3 en 4.

Rugstreeppad

De rugstreeppad is onderzocht door op 3 avonden te luisteren naar kooractiviteit van adulte exemplaren (veldbezoek 1, 2 en 5), door te scheppen naar larven (veldbezoek 3) en door te zoeken naar juveniele of adulte dieren op het land (veldbezoek 4 en 5).

Het soortprotocol van het NGB schrijft voor dat voortplantingsbiotoop kan worden onderzocht door driemaal te luisteren in de periode half april tot eind mei/begin juni en daarna nog van eind juni tot begin augustus (periode tweede legsel). Met de uitgevoerde veldbezoeken is aan die eis voldaan. Aanvullend is ook nog onderzoek gedaan naar dieren op het land en larven in het water. Er is daarmee voldaan aan de onderzoeksvereisten, zodat de resultaten voldoende zekerheid geven over aan- of afwezigheid van de soort.

Heikikker

Voor de heikikker is onderzoek in maart het meest optimaal, wanneer de dieren in het water aanwezig zijn. Deze periode is echter gemist door de start van het onderzoek half april. Bij het eerste veldbezoek is wel gekeken naar eiklompjes van heikikker. Ondanks een lange koude periode begin 2018, waardoor de voortplanting van vroege amfibieën sterk vertraagd werd, was de gunstige periode voor kooractiviteit van de heikikker reeds voorbij (die was begin april). Eiklompjes van bruine of heikikker zijn echter wel aan te treffen en half april zijn nog geen eiklompjes van groene kikkers te verwachten.

Vervolgens is bij het derde veldbezoek gekeken naar larven in de watergang, en bij veldbezoek 4 en 5 naar juvenielen en adulten op het land.

Het soortprotocol van het NGB omschrijft 2-3 bezoeken in februari-begin april, óf 2 maal de vangst van larven in mei/juni óf 2 bezoeken in augustus en september om juvenielen waar te nemen. Het was niet mogelijk een onderzoek naar kooractiviteit te doen, wel is gekeken of er eiklompjes aanwezig waren. Door de warme zomer is de ontwikkeling van larven naar juvenielen naar verwachting versneld, zodat maar eenmaal naar larven is geschept. Anderzijds, het veldbezoek van 10 juli voor juveniele heikikkers ook als tweede bezoek kan tellen voor het aantonen van juvenielen naast het bezoek van 8 augustus.

Alle veldbezoeken gezamenlijk is daarmee een voldoende betrouwbaar beeld ontstaan over mogelijke aan- of afwezigheid, ondanks beperkte afwijkingen van het protocol. Bovendien was het te onderzoeken gebied overzichtelijk, waardoor de kans klein is dat de soort tijdens de inventarisaties gemist is.

Platte schijfhoren

Deze soort is verspreid over het plangebied bemonsterd op locaties waar in de watergang gaat worden gewerkt, zie daarvoor figuur 3-1. Een eenmalige bemonstering in het groeiseizoen volstaat (mei tot augustus is optimaal). In het groeiseizoen zijn er veel waterplanten aanwezig waar de soort zich ophoudt, waardoor monsternamen goed uitvoerbaar is. In de winter zijn de dieren meestal teruggetrokken in het slib (Handleiding Slakken van de Habitatrichtlijn waarnemen, Boesveld et al., september 2009).

Met een eenmalige monsternamen op 10 juli is aan de onderzoekseis voldaan. Met 6 monsters verspreid over het plangebied is een goed beeld ontstaan over de kans op voorkomen.

Figuur 3-1. Locaties monstername platte schijfhoren (bron ondergrond: PDOK).

4 RESULTATEN EN EFFECTANALYSE

4.1 Grote modderkruiper

Ondanks intensieve bemonstering met het schepnet is de grote modderkruiper niet aangetroffen in de poel en watergangen. Door een groot aandeel riet lijkt de poel ook weinig geschikt voor deze soort. De watergangen bevinden zich niet in een verlandingsstadium en zijn geschikt voor diverse vissoorten. De grote modderkruiper komt vooral voor in verlandende watergangen waar de soort weinig concurrentie heeft met andere soorten. Het voorkomen van de soort kan derhalve met voldoende zekerheid worden uitgesloten.

De grote modderkruiper is een soort die volledig gebonden is aan watergangen. Werkzaamheden in den droge hebben daarom geen invloed op deze soort. Omdat de soort niet in de watergang voorkomt, zijn effecten bij werkzaamheden in den natte (zoals het aanleggen van een bouwkuip en deze vervolgens droogzetten) eveneens uit te sluiten en is het niet nodig om aanvullende maatregelen te nemen om negatieve effecten te voorkomen.

4.2 Amfibieën

Bij de veldonderzoeken zijn de heikikker en rugstreeppad beiden niet aangetroffen in het plangebied. De Kromme Giessen en de watergang langs de straat Hoge Giessen zijn ook niet geschikt door de beschoeiingen of zeer dichte oeverbegroeiingen. De poel aan de Lage Giessen is in eerste instantie wel geschikt, hier zijn wel middelste groene kikkers (ook wel bastaardkikker genoemd) en gewone padden aangetroffen. De rugstreeppad is hier echter, ondanks intensief onderzoek, niet aangetroffen. De rugstreeppad is bij het tweede veldbezoek eind mei wel gehoord in de polders ten noordwesten van Hoornaar. De soort komt dus wel in de omgeving voor.

De heikikker en rugstreeppad hebben naast water ook het land als leefgebied. Watergangen worden alleen in de voortplantingstijd bezocht om eieren af te zetten, verder leven de dieren vrijwel uitsluitend op het land en overwinteren daar ook op een beschutte, vorstvrije plaats. Binnen het plangebied is momenteel geen geschikt landbiotoop voor deze soorten aanwezig.

Op dit moment is er in het plangebied geen makkelijk vergraafbare grond aanwezig waarin de rugstreeppad zich in de zomer of winter kan ingraven. Gedurende de werkzaamheden kan dit wel het geval zijn; het is daarom noodzakelijk om rekening te houden met deze soort en te voorkomen dat door natte laagtes de soort tot het plangebied wordt aangetrokken;

De heikikker is een soort die stedelijk gebied mijdt en als landbiotoop worden vooral vochtige graslanden gebruikt. Overwintering kan plaatsvinden in ingetrapte oevers of hoger gelegen bosjes/struweel. In het plangebied komen deze biotopen niet voor.

Concluderend is er door het onderzoek voldoende zekerheid verkregen dat het plangebied op dit moment geen onderdeel vormt van het leefgebied (zowel land- als waterbiotoop) van de heikikker en rugstreeppad. Omdat de soorten niet voorkomen, zijn effecten bij werkzaamheden uit te sluiten. Het is wel nodig om voorzorgsmaatregelen te nemen om vestiging van de rugstreeppad in het plangebied tijdens de werkzaamheden te voorkomen.

4.3 Ongewervelden

Platte schijfhoren

Ondanks intensieve bemonstering is de platte schijfhoren niet aangetroffen in de verzamelde monsters. De algemeen voorkomende draaikolkschijfhoren is wel veelvuldig aangetroffen.

Uit het veldwerk blijkt ook dat de poel weinig geschikt is door een groot aandeel van riet in de oeverzone (de platte schijfhoren komt weinig voor op riet). Ook ontbreken draadalgen, die mogelijk een rol spelen in de voortplanting van de soort, grotendeels in de watergangen.

De platte schijfhoren is een soort die volledig gebonden is aan watergangen. Werkzaamheden in den droge hebben daarom geen invloed op deze soort. Omdat de soort niet in de watergang voorkomt, zijn effecten bij werkzaamheden in den natte (zoals het aanleggen van een bouwkuip en deze vervolgens droogzetten) eveneens uit te sluiten en is het niet nodig om aanvullende maatregelen te nemen om negatieve effecten te voorkomen.

Groene glazenmaker

In de poel langs de straat Lage Giessen is een grote hoeveelheid krabbenscheer aanwezig. Gezien deze poel pas relatief recent gegraven is, is dit op zich al opmerkelijk. Krabbenscheer is de waardplant voor de groene glazenmaker. Doordat de poel pas kort bestaat en bronpopulaties zich op behoorlijke afstand (meer dan 5 km) bevinden is het onwaarschijnlijk dat de soort zich gevestigd heeft. Bij het scheppen naar larven van amfibieën, naar grote modderkruiper en naar platte schijfhoren zijn ook libellenlarven gevangen. Hierbij zijn alleen algemene soorten aangetroffen en geen larven van de groene glazenmaker. Bij het veldbezoek op 8 augustus (in de vliegtijd) zijn geen imago's waargenomen. Tevens is de soort afwezig binnen enkele kilometers rondom het plangebied (bron: NDFF). De poel is ook te klein als op zichzelf staand leefgebied. Het is daarom uitgesloten dat de soort voorkomt in de poel.

4.4 Conclusie voorkomen beschermde soorten

Uit de resultaten van het veldbezoek blijkt dat beschermde soorten niet voorkomen binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Wel zijn voorzorgsmaatregelen nodig gericht op het voorkomen van de vestiging van de rugstreeppad in het plangebied (voorkomen ondiepe plassen). Als de rugstreeppad aanwezig is zijn negatieve effecten namelijk niet uit te sluiten.

In hoofdstuk 5 zijn enkele maatregelen opgenomen ten aanzien van algemene soorten in het kader van de zorgplicht. Met name bij het droogzetten van tijdelijke bouwkuipen kunnen potentieel veel algemene vissen en amfibieën sterven. Met weinig inspanning kan dit voorkomen worden en wordt invulling gegeven aan de zorgplicht (art. 1.11 van de Wet natuurbescherming, die een redelijke inspanning vraagt om schade aan flora en fauna zoveel mogelijk te voorkomen).

Figuur 4-1. Foto-impressie plangebied augustus 2018. Links de poel met krabbenscheer, riet en in de verbindende sloot deels kroos. Rechts een typisch beeld van de grotendeels beschoeide watergangen in het plangebied: grote hoeveelheden drijfbladplanten (hier witte waterlelie). Door de beschoeiing zijn deze watergangen voor amfibieën ongeschikt.

5 MAATREGELEN EN ZORGPLICHT

Om de vestiging van rugstreeppad te voorkomen en om een zorgvuldige omgang met alle in het wild levende soorten (zorgplicht) te garanderen, worden de volgende maatregelen voorgesteld:

- De vorming van bandensporen of natte laagten tussen april en augustus voorkomen, deze kunnen een aantrekkende werking hebben op amfibieën;
- Bij het droogzetten van een bouwkuip met een schepnet fauna wegscheppen uit de laatste waterlaag voor het droogpompen. Gevangen dieren in dezelfde watergang, maar buiten de kuip uitzetten;
- Eventueel noodzakelijke bouwplaatsverlichting niet op watergangen en groenstructuren richten (in verband met foeragerende vleermuizen);
- Rekening houden met broedvogels in struwelen en watergangen (15 maart – 15 juli is het reguliere broedseizoen, echter met name meerkoet kan in watergangen ook al eerder broeden en langer doorgaan, tot eind augustus).

Wanneer tijdens de werkzaamheden onverhoopt beschermde soorten worden aangetroffen, dient contact te worden opgenomen met de ecoloog om te bespreken hoe gehandeld kan worden met de minste schade voor de aangetroffen soort(en) en of andere vervolgstappen noodzakelijk zijn.

ATKB kan u tevens van dienst zijn met:

BODEM

- Verkennend en nader (asbest) bodemonderzoek
- Partijkeuringen grond, bagger en niet vormgegeven bouwstof
- Opstellen saneringsplannen, bestekken conventionele en in-situ landbodemsaneringen
- Begeleiding, evaluatie van conventionele en in-situ landbodemsanering
- Non destructief bodemonderzoek (grondradar)
- Second opinions
- Monitorings- en nazorgplannen
- Juridisch advies bodemzaken
- Beleidsondersteuning
- Civieltechnisch onderzoek naar asfalt, zand en klei
- Coördinatie archeologisch onderzoek
- Coördinatie asbestonderzoek gebouwen

ECOLOGIE

- Soortgericht onderzoek (o.a. vleermuizen, amfibieën, vogels)
- Toetsingen aan natuurwetgeving
- Ecologisch werkprotocol en begeleiding
- Vegetatiekarteringen
- Hydrobiologisch onderzoek
- Waterplantenonderzoek en ecoscans
- Visstandbemonstering
- Vismigratieonderzoek (vistelemetrie, pit-tag)
- Actief Biologisch Beheer
- Visserijmanagement
- Visbeheerplannen
- Beleidsstudies, beheerplannen en adviezen
- BREEAM-NL (gecertificeerd duurzaam bouwen)
- BREEAM-NL PLUS (duurzaamheid en milieuvergunning)

WATER&RUIMTE

- Kwalitatief en kwantitatief waterbodemonderzoek
- Baggerplan en werkplan baggerwerk
- Directievoering, toezicht en begeleiding baggerwerken
- Inrichting en beheer grondwatermeetnetten
- Grondwatermonitoring (grondwaterstand en -kwaliteit)
- Onderzoek en monitoring oppervlaktewaterkwaliteit
- Watervraagstukken
- Coördinatie/opstellen bemalingsplannen
- Watertoetsen en waterparagrafen
- Meldingen en vergunningen
- Coördinatie/opstellen ruimtelijke onderbouwing
- Saneringsplan en bestek waterbodemsanering
- Begeleiding en evaluatie van waterbodemsanering
- BREEAM-NL (gecertificeerd duurzaam bouwen en gebiedsontwikkeling)
- BREEAM-NL PLUS (duurzaamheid en milieuvergunning)